

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

דף ט-טו | פרשת שמות | גליון מס' 2

דף ט.

הרוצה לטהר כו' אבל לבקש רחמים על חברו להחזירו בתשובה קשה מה יועיל בקשתו, הא אמרי' (לקמן לג) הכל בידי שמים כו', ושאלנו מתפללים והחזירנו בתשובה שלימה כו' ל"ק כ"כ כיון שהוא כולל את עצמו. ויש לישב. וק"ל.

אמנם המהרש"א לקמן בדף לג. תי' לקושיא זו דשם ביאר דיד שני מיני יראה. הא' היראה הטבעית ירא מעונש הפורעניות. והב' יראה שכלית ירא מדבר הגדול ונורא כמ"ש וירא ויאמר מה נורא וגו' והוא יראה שלימה ומה שאמרו דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים קאי על היראה השכלית דאינה בידי שמים כי היא תלויה בבחירה, אבל יראה הטבעית היא קצת בידי שמים ליראו בעונש אחרים כמ"ש ביבמות (סג.) אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל ליראם כדי שיחזרו בתשובה שנאמר אך תיראו אותי תקחו מוסר.

והחזון איש כתב [בסוף אורח חיים], דיכול אדם לבקש מהקב"ה על אדם אחר שיחזירנו הקדוש ברוך הוא בתשובה, ואין זה סותר את הכלל ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", כיון שהקב"ה נעתר לתפילתו ולבקשתו של אדם המבקש בעד חברו, ושוב אין זה "בידי שמים", אלא "בידי אדם"! עוד ראה מה שביאר בזה ביאור נפלא הגאון מליסא בספרו אמת ליעקב (ברכות דף י'). וכן מה שביאר הבא"ח בס' בן איש חיל (ח"א דרוש א' לשבת תשובה) ועיין נמי מש"כ בזה בשו"ת אגרות משה חלק ד' (אורח חיים סימן מ' אות ג). וע"ע בתוס' בנדה טז: ובמהר"ם שם. וע"ע במהרש"א בתענית כג:.

ובאמת שחוב גדול על האדם להתפלל ולכוון על פושעי ישראל וכדאיתא בספר חרדים (מצות התשובה פרק ה') שכתב: 'צריך לכוין בה יותר מכל הברכות האמצעיות, לפי שהוא תועלת הנפש ורפואתה, וכשם שחייב האדם להתפלל על עצמו, כך חייב להתפלל על פושעי ישראל'.

והמהרש"ו בפרי עץ חיים (שער העמידה פרק כ') כתב: שמעתי, שמוהר"ר משה אלשיך ביקש ממורי האר"י ז"ל על אודות בנו [שנשתמד] להחזירו בתשובה, וציווהו האר"י שיכוין בתפלתו בהשיבנו, שידוע שהבינה היא התשובה. ושיאמר כך בברכה זו: "יהי רצון מלפניך או"א

בבקשה ממכם לכו שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב- כתב בדרשות הר"ן (דרוש יא): לזאת הסיבה עצמה צוה וישאלו איש מאת רעהו, שעם היות שממונם היה מותר להם, ויכולין לקחתו [כדאיתא בסנהדרין צא.], צוה שיבאו בעקבה, שאף על פי שיהיה זה לישראל דבר זה, וזה אמרו (שמות יא ב) דבר נא באזני העם, ואין נא אלא לשון בקשה (סנהדרין פט ב), והוא כאומר ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה, ולא ישאלו למה. וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו ישראל בורחים, אין ספק שחשדום באנשי דמים ומרמה, שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הניעם בלי ספק לרדפם. וע"ע במהרש"א.

דף ט.

מאה ושלוש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים- המהרש"א הקשה על מה שמבואר הכא שאומרים שירה על מפלתם של רשעים, מהא דאמרי' (מגילה י ב) דלא אמרו מלאכי השרת שירה בשביעי של פסח משום מעשי ידי טובעין בים, ובחוות יאיר סקכ"ה, תירץ שהיינו דוקא באותו הזמן, אבל לאחר זמן שפיר אומרים שירה. וכן החיד"א בספרו צוארי שלל (בהפטרות פ' נצבים אות ג) כתב ליישב דבאותה השעה שהיו טובעים אין לומר שירה דעדיין לא נתגלה הנס, אך אחר שנטבעו והוה מה דהוה, יכולים הכל לומר שירה, והכי דייק הלשון שאמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים דייקא שעתה הם טובעים ובשעה זו אין לומר שירה, אך אח"כ ישראל אמרו שירה דכבר נטבעו ונתגלה הנס, וכן המלאכים בו בפרק בחדא שרי"ן ע"כ.

דף י.

בעא רחמי עליהו והדרו בתשובה- והק' המהרש"א דבשלמא באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה ניחא דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים הרי אמרו (מכות י) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והרוצה לטהר מסייעין לו (יומא לט:.) וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה ה"ז בכלל

כתב החתם סופר (שבת דף קמ:): 'מה שנראה לי שנוגד לך זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיהה מידבר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

ימיך חמש עשרה שנה, המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלויין וכו' עכ"ל וזה כהנ"ל ודו"ק היטב.

דף י:

מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש - וביאר המהרש"א לפי שהאשה מצויה בבית יותר מן האיש כדאמר' בעלמא (תענית כג) לגבי צדקה לעניים.

אמנם האדר"ת בס' בני בנימין (הלכות ברכות פרק ז) ראייתי שכתב לבאר בדרך נפלאה והוא דעי' ירושלמי פ"א דערלה ה"ה מאן דאכיל דחבריה בהית לאסתכולי ביה ולכן אסור להביט בו שלא ימנע מלאכול לפני הבושה. ואמרת'י בזה דרך צחות. מ"ש חז"ל בברכות י ב'. אשה מכרת באורחין יותר מבאיש. דאחז"ל אשה צרה עני' באורחין (ע' בב"מ פ"ז א') ע"כ מבטת בהם כדי שימנעו לאכול ולכן מכרת יותר.

שגנו ספר רפואות - וברש"י: כדי שיבקשו רחמים ע"כ.

בענין ספר הרפואות כתב בסדר הדורות (ח"א אלף תרנ"ז) וז"ל: כתב התשב"ץ שהיו בתיבה מזיקים והזיקו לבניו של נח ונטלו מלאך אחד מבניו לגן עדן ולמדו ספר רפואות, וזה הספר קנה חזקיהו.

ובתשו' הרשב"א (ח"א סוף סי' תיג) כתוב, דאת ספר הרפואות שגנו חזקיהו - חיבר שלמה המלך ע"ש וכן הביא במגדים חדשים כאן מהרד"ק (מלכים ב' כ, ג) והחיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים ערך חכמתא רבתי דשלמה (ובשה"ג שם שחיבר ספר זה מפי המלאכים).

וכתב רבינו המהרש"א (בח"א גיטין סח ד"ה לדמא וכו') וז"ל: יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פירקא גם בפרק אין מעמידין, אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד, הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים, ושבחוהו חכמים על זאת. ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי, שלא יבטחו בד' אלא ברפואות, והשתא מהאי טעמא שהותר להם לכתוב התלמוד משום עת לעשות לד' הפרו תורתך וכו', מהאי טעמא שהותר להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שאי אפשר לזכרם בע"פ וכן ישתכחו מכל אדם, ומתוך זה תראה, שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמיתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה עכ"ל המהרש"א.

שגנו ספר הרפואות - בשו"ת אגרות משה (חלק או"ח ב' סי' כה ד"ה ופשוט וכו') כתב, שאף להסוברים דתפלה היא דרבנן, זה רק לענין להתפלל בכל יום אף כשאין לו צורך מיוחד, אבל כשיש לאדם צורך מיוחד כמו צרה, אז יודו שהוא חיוב מן התורה להתפלל. ומפורש כן ברמב"ן בסה"מ (מ"ע סימן ה) עי"ש.

שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך, ותקבל בתשובה את פלוני בני, כי ימינך פשוטה לקבל שבים", ויכוין באומרו כי ימינך לסוד החסד, והיא הוי"ה ניקוד סגול כל אות ואות וכו'. ע"כ. [ויש לציין שמצינו נמי בהג' אשרי (פ"ג דמו"ק סי' נ"ט) שכותב דרבינו גרשון נתאבל על בנו כשהמיר דתו י"ד יום. וע"ע בשו"ת שבת סופר (סי' קח) שכתב: על דבר מי שיצא מדתו, דאם כי אין מן הדין לנהוג עליו אבלות ממש. אך ראוי להתאונן ולבכות אולי ירחמו עליו מן השמים ליתן ללבו ולשוב בתשובה. וע"ע סיפור נורא שכתב בס' קב הישר (פרק פא) על אחד מבניו של הרמב"ן שהמיר דתו].

ישעיהו אמר: ליתי חזקיהו גבאי - היערות דבש (ח"ב יד) תמה בשלמא חזקיהו חשב שמלך אסור למחול על כבודו, ומעשה אליהו היה בהוראת שעה, אך איה ענותנותו של ישעיהו, ועוד, שהרי אמרו [הוריות יג א] מלך קודם לכהן גדול, וכה"ג קודם לנביא, וכ"ש שמלך קודם לנביא. ולכן ביאר שישעיהו ראה שכלו ימיו של חזקיהו, ורצה ליתן לו חיים כמו שדרשו בחגיגה (ה). על הפסוק יש נספה בלי משפט, ששנים אלו ניתנות ל"צורבא מדרבנן דמעביר במיליה", ולכן נתחכם לבקש שיעביר חזקיהו על מדותיו להכניע עצמו לבוא אליו שלא כחיובי המלך, וכיון ש"יעבור במיליה", יתנו לו משני ה"נספים בלי משפט".

כך מקובלני מבית אבי אבא אפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים - ופרש"י: מקובלני מבית אבי אבא - דוד, שראה את המלאך וחרבו שלופה בידו בסוף ספר שמואל (ב' כ"ד), ולא מנע עצמו מן הרחמים.

הגר"א העיר שלא היתה חרבו שלופה על דוד אלא על ירושלים, ולכן ביאר ש"אבי אביו" היינו יהושפט, שמצינו [דה"י ב יח לא] שכמעט הרגוהו, ובילקוט [מלכים א כב] אמרו "לא היה חסר אלא חיתוך הראש" וירושלמי [ע"ז פ"ג ה"א] גרסינן שהראיה ממה שאמר משה "ויצילני מחרב פרעה" ולפי זה יותר מיושבת הלשון "חרב חדה" שהרי אמרו [שמו"ר א לו] שהביא סייף שאין כמותה.

עוד ראה בטורי אבן בר"ה (יז ע"ב) בהא דקאמרה הגמ' שם דרך בציבור נקרע גזר הדין ולא ביחיד, הקשה מהא דאיתא כאן שנקרע גזר דינו והוסיפו לו ט"ו שנים לחייו. ותירץ: ואפשר לומר דשאני חזקיהו דרב גובריה שהי משונה מאוד במעשיו ובתורתו ושקול כמו ציבור. א"נ מלך שאני ושקול כנגד ציבור וכו' ע"כ.

ויש לציין כאן לדברי הרשב"א בתשו' (ח"א סי' קמח) שם כתב בהא דשבת (קנו ע"ב) דנחלקו חכמי ישראל אם יש מזל לישראל או לא. וכתב הרשב"א וז"ל: ונראה לי כי לא נחלקו אלא במקרה היחידים ולא במה ששיג את הצבור, כי לדעת כולם כח הציבור גדול לידון על פי מעשיהם לטוב או למוטב, והתורה דברה על הכלל לא על הפרט, וזהו שסדרו לנו בראש השנה ועל המדינות בו יאמר אי זו לשובע ואי זו לחיים. ואף על פי שתמצא בחזקיהו (ישעיה לח) שמעתי את תחנתך הנני יוסף על

אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלי תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו - כתב החפץ חיים (שמירת הלשון חלק ב חתימת הספר פרק ב): באתי לעורר על דבר מה דאיתא בגמרא (ברכות יד ב) אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלי תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו, דהיינו שאומר וקשרתם והוא אינו קושר. ואף שבדעתו לקשור אחר כך, אינו מועיל לזה, כיון שאינו קושר תיכף. ולכאורה פשוט דהוא הדין כשאומר ואהבת את ה' אלקיך וגו' יראה להכניס אהבת ה' יתברך בלבנו, והיינו כמו שכתב בחובת הלבבות שער אהבת ה' פ"ג שיתבונן בגדולת הבורא ורוממותו [שהוא מחיה כל העולמות] ובהיפוך קטנות ערך נפשו וזעירותו וזולתו, ואח"כ יכיר רב טוב הבורא עליו בהתמדת טובותיו מיום היותו על הארץ לא לפי מעשיו, ומסתיר עונותיו מבני אדם ומאריך לו. ואם קשה לו לכיון כל זה בעת קריאת שמע יראה להתבונן בכל זה עכ"פ פעם אחת ביום, דכי בשביל שהיא מצוה תדירית שאינה תלויה בזמן כידוע, תהיה נגרעת שלא יראו לקיים אותה עכ"פ פעם אחת ביום. וטוב שיראה להתבונן בזה אחר התפלה קודם שיכנס לביתו לאכול, ודומיא שאר מצות המוטלות על האדם כמו תפילין או לולב ומיניו בחג הסוכות דאינו אוכל קודם שמקיימן, כמבואר בסימן תרנ"ב ובסימן רל"ה עיין שם. [אמנם ראה בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' יז ס"ק ג) שכותב: שמעתי לפרש בשם הרב הגאון הצדיק מו"ה יעקב יצחק מלובלין דברי עולא ור"י, בקרא ק"ש ולא הניח תפילין כלל, אבל בקרא אדעתא שיניח תפילין אח"כ שפיר דמי ע"ש והכי משמע מדקאמר עולה בלא נסכים, ובעולה מהני אם מקריב נסכים אחר הקרבת העולה עכ"ד].

שם - באור שמח [ק"ש א י] כתב שאם נאנס ולא קרא ק"ש של ערבית, ובא לקרותה קודם הנץ, אף על פי שכבר יכול להניח תפילין, אם לא הניחם אינו נחשב "מעיד שקר" כי קריאתו היא של ערבית, שאין בה חיוב הנחת תפילין, וראה בהגהות מראה כהן [ח ב] שנקט להיפך.

והתוס' [ד"ה ומנח] כתבו שהקורא בלא ציצית אינו "מעיד שקר" כי היא אינה חובה על האדם אלא אם יש לו טלית, ובהכרח חיובה רק מצד הטלית. [והרא"ש הוסיף שאם לא ילבשנה עתה ילבשנה לאחר זמן]. אך המאירי כתב שאם בעת ק"ש לבוש בד' כנפות בלא ציצית נחשב כמקריב זבח בלא נסכים. והמג"א [כד ג] הביא שדעת הזהור שגם בלא ציצית נחשב "מעיד שקר".

תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וכו' - בספר מעדני ארץ להג"ר שלמה זלמן אויערבך זצ"ל על רמב"ם הל' תרומות (פרק ד הלכה ד) כותב, דמדברי המהרי"ל דיסקין זצ"ל בשו"ת (בקו"א אות קפא) מבואר, דהא דהמדבר ואינו שומע לא יתרום, היינו

ומביא הגר"מ זצ"ל ראי' לזה מהא דאומרים כאן דחזקיהו גנז ספר רפואות וכפרש"י כדי שיבקשו רחמים. ומבואר כהנ"ל. דאם לא היה חיוב לבקש רחמים, לא היה טעם שיגנז ספר הרפואות, דמה לו אם לא יבקשו רחמים כיון שאין לזה חיוב, ובזמן חזקיהו המלך עוד לא היה תקנת תפילה דרבנן מאנשי כנסת הגדולה עכ"ד.

כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה. כתב המהרצ"ח: עי' צל"ח שהתעורר מדוע השמיטו מוני המצות מצוה זו אשר היא לא תעשה. וכבר הקדימו הרב באר שבע בחידושו לתמיד ועי' שו"ת חות יאיר סי' ט' וסי' קל"ט וסי' קצ"ב. אכן באמת לק"מ דהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל כהירושלמי פ"ג דמועד קטן אין למדין דבר מקודם מתן תורה עי' מ"ש בפ"י המשנה ס"פ גיד הנשה דהא דאמרו שם בסיני נאמר היינו דעיקר תורת אבות אינם עלינו לחוב רק ממה שאסרה התורה עלינו בסיני בשעת קבלת התורה. וא"כ לאו זה דלא יקרא שמך אברם נאמר קודם מ"ת ואין לחוב עלינו.

ובענין זה דעת הפמ"ג [א"א קנו ג] בשם פרי חדש שהוא איסור רק מדרבנן. וראה בשדי חמד [כ כלל פג] שדן אם האיסור לקרא כך רק לאברהם אבינו או לכל הנקרא "אברהם", ובגיטין [נ א] מצינו אמורא בשם "אברם חוזה" ומסתבר שאין האיסור אלא לקרא כך למי ששמו "אברהם", אך אפשר ליתן לכתחילה שם "אברם".

היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא - הביאור הלכה (סי' סא סעיף יג ד"ה אחר וכו') הוכיח ממשנתינו, שאם לא אמר בק"ש "ברוך שם כבוד מלכותו" יצא יד"ח בדעבד. דאל"כ איך כתוב במשנה שאם כוון לבו יצא. הרי מ"מ לא קרא בתורה את "ברוך שם" וכו'. ומבואר דבדעבד יצא גם בלא"ה.

אכן בפנים יפות פ"י ואתחנן (ד"ה שמע ישראל וכו') עמד בזה, איך יצא כאן, הרי לא אמר פסוק "ברוך שם" וכתב ד"ל דמש"כ במשנה "יצא" ר"ל דיצא ידי חובת קריאת הפסוק הראשון "שמע ישראל" אך לא יצא יד"ח קריאת ק"ש. וע"ש מש"כ עוד לבאר לפי"ז.

אמרינן קל וחומר: קריאת שמע דאורייתא פוסק - הלל דרבנן מבעיא, או דלמא פרסומי ניסא עדיף - הנה הרמב"ם [סהמ"צ שורש א אות ט] נקט שהלל הוא מדרבנן, והרמב"ן השיגו שחיובו מדאורייתא.

ובשאגת אריה [סט] תמה על הרמב"ן מסוגיין, וכתב מהר"ץ חיות שלגבי מצות ק"ש המפורשת בתורה נחשב ההלל דרבנן אף שמצוותו מדברי קבלה. [וכת שם עוד דהא דפתח בהלל ובמגילה וסיים בהלל לבד י"ל הא פשיטא ליה דמגילה אינו רק דברי קבלה רק הלל דחנוכה כיון דדעת רש"י בתענית שם הואיל דתקנו חז"ל על נס הוי כדאורייתא].

כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנום-
בהגהות עטרת זקנים בגליון השו"ע או"ח (סי' סב ס"א)
כותב דשכר זה הוא מידה כנגד מידה. שמאחר שהוא
מעורר עצמו בזה ומניע את החום הטבעי שלו לדקדק
באותיות ק"ש, בשכר זה מצננין לו בשמים את החום
האחר שהוא הגיהנום. ומקור הדברים בב"י שם. [וכתב
בספר פי כהן על הש"ס (שער א' ע' רז): ויש להעיר מהא
דאי' בגמ' בנדה לד: ישראל דדאיגי במצות חביל
גופייהו, ופירש"י דדייגי במצות, לקיים מצות וחרדים
בדבר, ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב חם לבי בקרבי
עכ"ל, וא"כ בכל המצות איתי להך ענינא, וא"כ למה
נתייחד הך שכר דוקא לדקדוק בק"ש. וצ"ל דכאן לענין
דקדוק בק"ש יש הנעת חום טבעי יתירא מכל המצוות].

מצננין לו גיהנום- כתב הצ"ח: ויש לדקדק ממה נפשך
אם הוא צדיק גמור, מה עבידתיה בגיהנום כלל שיצטרכו
לצנן לו הגיהנום, ואם הוא חייב לסבול עונש בגיהנום, אם
כן מה עונש הוא זה אם לא יסבול צער גיהנום ולמה
הכניסוהו לגיהנום לבטלה. ונראה על פי מה שכתבו
חכמי המוסר [ועיי' זוהר ג' ר"כ] שגם הצדיקים בהכנסם
לגן עדן עוברים דרך הגיהנום לטובת קצת רשעים
קרוביהם שכבר סבלו קרוב לערך עונש המגיע אליהם,
ואעפ"כ אין בכחם לעלות ואין חבוש מתיר עצמו,
והצדיק בעברו מעלה אותם עמו, והצדיק סובל קצת
צער לטובת רשעים ההם. ואל תתמה שמצינו דוגמא
לזה בעולם הזה לעיל דף ה' ע"ב יהב ליה ידיה ואוקמיה,
הרי שבצדיקים גופייהו החבוש עצמו אינו יכול להציל
עצמו וחבירו מצילו. ועל זה רמז רבי יוחנן בן זכאי לקמן
דף כ"ח ע"ב שאמר ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים
וכו', והכוונה שבוודאי ידע בנפשו שצדיק גמור הוא
ויורש גן עדן ולא גיהנום, אלא שלא ידע באיזה דרך
מוליכין אותו. ועל זה אמרו כאן שהקורא ק"ש ומדקדק
באותיותיה, אפילו אם ילך לגן עדן דרך הגיהנום, אז
יצננו לו הגיהנום דרך הילוכו שם. ואולי לזה כיוונו
בשלהי מסכת חגיגה [כ"ז ע"א] תלמידי חכמים אין אור
של גיהנום שולטת בהם וכו', היינו אפילו בעברם דרך
שם אין האור שולטת בהם כי ציננו לו האור. ע"כ. עוד
ראה במנורת המאור [נר ג ג] שהמדקדק אינו נפטר
לגמרי מעונש, אלא רק מקילין עליו. אך רבינו חננאל
כתב "אפילו רשע שנתחייב ירידה בגיהנום, אם יש בידו
זכות זו מצננין לו אור הגהנום ומרויחין לו משיירי
השריפה", וכן מבואר בשאלתות [סוף ואתחנן].

שלכתחלה אין עושין אותו שליח אבל הוא עצמו
כשרוצה להפריש תרומה מפירותיו אינו חייב כלל
למסור את מעשה המצוה לאחרים בגלל זה שאינו יכול
להשמיע את הברכה לאזניו, וכותב הגרש"ז זצ"ל:
ומסתבר דלאו דוקא במדבר ואינו שומע, אלא ה"ה נמי
באלם, אף על גב שאינו יכול כלל לברך מ"מ כיון דברכה
אינה מעכבת אינו חייב כלל למסור את ההפרשה
לאחרים, ומוכח נמי הכי מהא דפריך הגמ' בברכות כאן:
"אלא הא דתני ר' יהודה בריה דר"ש בן פזי חרש המדבר
ואינו שומע תורם לכתחלה, מני לא ר' יהודה ולא ר'
יוסי" ואם כהמהרי"ל, מצינן לשנויי דמיירי בתורם
מפירותיו ולכן אינו חייב לחזר אחר אחרים, אולם אי
אמרינן הכי גם באלם אתי שפיר, משום דא"כ מאי
איריא דנקט מדבר ואינו שומע. ועיי"ש מה שכתב לדחות
דבריו.

דף טו:

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא, הא דייעבד
שפיר דמי- ומבואר מדברי הגמ' שרק בדיעבד אפשר
לצאת יד"ח מחרש והשפת אמת [מגילה יט ב] הקשה,
הרי החרש עצמו חייב, אלא שאינו יכול להוציא עצמו
לכתחילה בקריאתו כי אינו שומעה באזניו, אך השומע
ממנו - שומע ממחוייב גמור בדבר, ולמה לא יצא
לכתחילה בקריאתו. ובקובץ הערות [מח יד] ביאר
שהמחוייב בדבר מוציא אחרים מדין ערבות רק אם יכול
לפרוע חובם, וכיון שלכתחילה אינו יכול להוציא אף את
עצמו בקריאתו, אינו נחשב ערב לכתחילה, ועיי' אבני נזר
[תלט]. ובאבי עזרי [שופר ב א] ובקהילות יעקב [יג ג]
כתב שאין שמיעת השומע נחשבת כדיבור שלו, אלא
יוצא כדיבור המוציא, ולכן דינו שוה למוציא שאם אינו
משמיע לאזנו יוצא רק בדיעבד.

לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא- כתב
הריטב"א בחדושי לקדושין (מד ע"ב ד"ה הא דאמרינן)
וז"ל: הא דאמרינן לחייב על המחשבה כמעשה. לאו
מחשבה ממש שמהרהר בלבו, אלא דבור הוא, תדע דהא
מכל דבר פשע נפקא והוא דבור הוא, אלא דמשום
שאינו צריך שישמיע לאזנו קרי ליה מחשבה, וכדאמרינן
(ברכות טו ב) לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך
יצא, ואמרינן גבי חמץ מבטלו בלבו, ולא דוקא בלבו
ממש דהוא מהרהר קרי ליה אלא לומר שאינו מוציא
בשפתיו, רבינו הגדול הרמב"ן זצ"ל ע"כ. ומבואר דס"ל,
דמש"כ כאן בלבו לא ר"ל בלבו ממש.

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה קצרה ובהירה - שמעו ותחי נפשכם.

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

בכתובת זו ניתן לקבל גם הגליון: 'תמצית הדף היומי' - סיכום שבועי קצר של סדר הדף היומי.
וכן את הגליון 'בית מדרש נבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.

לתרומות עבור בית מדרש נבוה לכהנים העוסקים בלימוד הלכות עבודת בית המקדש - ניתן
לתרום במכשירי נדרים עבור בית מדרש נבוה לכהנים או בטל 0504166339